

מדוע זנעו פקידי משרד הביטחון את הקמתם של מיפעלים חדשים לאספקת החומר החיוני, אחרי שהמיפעל המונופוליסטי הקיים סיכן את ביטחון המדינה בצורה המחייבת חקירה ביטחונית ופוליטית?

תעלומת מלאי החירום

מיכתבים חריפים בעניין זה מהגורמים המוסמכים. "הצרה היא שכל המלאי היה תלוי במיפעל יחיד. די היה שבורג אחד יתקלקל, כדי שלא יהיה מלאי".

מדוע נמכר מלאי החירום למיפעלים אחרים? ירקוני: "זה באמת לא בסדר. אבל מי ידע שעומדת לפרוץ מילי חמה? פנה לגיארון, הוא האחראי".

על השאלה מדוע בית-החרושת, המספק לצה"ל חומר כה חשוב, והממוקם במקום מרכזי בארץ, חסר אמצעי ביטחון מינימליים, השיב ירקוני: "גם על נושא זה יש לנו התכתבויות מרובות עם משרד הביטחון. הם דרשו מאיתנו לנקוט שורה ארוכה של אמצעי-ביטחון סביב בית החרושת, בתוכו, ובקשר לאחסון בטוח של החומר. עניינו להם שאנו מוכנים לבצע את כל הנדרש, אם משרד הביטחון יממן את הדבר, או אם יאפשרו לנו להעלות את מחיר החומר בהתאם לכך. זה רק עניין של כסף".

מסתבר כי התכתבות זו עם משרד הביטחון נמשכה כשנתיים חמש שנים. בינתיים חשוף המיפעל לא רק כלפי פידאיון, אלא גם כלפי סתם גנבים ופורצים.

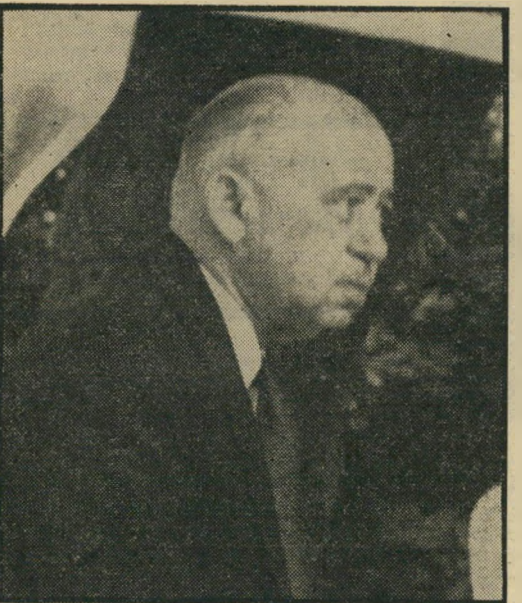
עובדות מוזרות

שאלה לגמרי אחרת, וחמורה מאין כמוה, היא: מדוע נהנה מיפעל זה ממעמד מונופוליסטי, למרות כל המחדלים החמורים הנ"ל? שאלה זו מטילה צל כבד על פקידי מישרד הביטחון.

חומרה-גלגל לייצור החומר הביטחוני הנה מצוי כולו בארץ. בית-החרושת אינו תלוי בספקי-חומרים ובתנודות מחירים בשוק-יחיד. אין לו שום טירדות בשיחור מיט ענייני-בוא מהמכס. מכל הבחינות האלה, מצבו אידיאלי. משום כך לא חסרו יזמים שהיו מוכנים להקים מיפעלים דומים. כידי "העולם הזה" שמותיהם של שלושה יזמים, שהיו מוכנים להקים מיפעלים דומים — וייתכן שהיו עוד. כדי שמיפעלים אלה יוכלו לעמוד בתנאי-התחרות עם המיפעל הקיים, הנהנה ממעמד של "מיפעל מאושר" (או "מיפעל מוכר", כפי שמוגדר מעמד זה לגבי מיפעלים שאינם מייצאים, אלא מייצרים למען מערכת-הביטחון) — היה עליהם לקבל מעמד דומה.

כאן אנו מגיעים לשורה של עובדות מוזרות. המחייבות חקירה יסודית, תוך בדיקת כל המיסמכים, פתיחת התיקים וגביית עדויות:

- עם עליית הביקוש האזרחי והצבאי ב-1973/4, לא היה המיפעל הקיים מסוגל עוד לספק את התצרוכת. למעשה (המשך בעמוד 26)

יהודה ברנינתן
שתיקה כהודאה

הסורי. באותו חודש נערכה ביקורת-פתע בבית-החרושת, כדי לבדוק אם המלאי השמור לצה"ל נמצא בו בשלמותו. תוצאות הבדיקה גילו כי גם הפעם לא נמצא המלאי בשלמותו, ככמות המיועדת לצה"ל. מה אומר על כך המנהל?

אחריותו של יוסף גיארון היא כפולה ומכופלת. לא זו בלבד שהוא מנהל את המיפעל המונופוליסטי, היחיד בארץ המייצר את החומר הסודי הזה, אלא שהוא עצמו בא מצה"ל. ועל כן הוא יודע היטב את חשיבותו החיונית של החומר ל"תיפעול כלים חיוניים ביותר בצה"ל".

הוא ביקשני להודות, ולאחר-מכן הגיב בכעס: "איני עונה על שאלות העוסקות בעניינים ביטחוניים סודיים!"

כשנוכח לדעת שזה לא היה די, איים עלי:

מאת זאב יפת

"אני אדווח לגורמים המתאימים שאתה חוקר בענייני-ביטחון סודיים!"

ניסיתי לשאול את גיארון כמה שאלות נוספות. כמו, למשל, מי הם בעלייה-מניות של המיפעל, אך הוא סירב להשיב על כל השאלות, בתירוץ של "נושא ביטחוני".

עד כמה מודע גיארון לענייני ביטחון, נסתבר לי מייד לאחר-מכן. יצאתי ממישרדו, וערכתי סיור סביב המיפעל, בלוויית צלם-המערכת. הצלם צילם כמה תמונות שאינן ניתנות כאן לפירסום מטעמי ביטחון. נסתבר כי אותו מנהל, המסרב להשיב על שאלות מטעמי ביטחון, אינו דואג לסידורי הביטחון המינימליים במיפעלו, שצה"ל הגדירו כחיוני ביותר. הכל פרוץ, כל זר יכוד לגשת אל המלאי.

דו"ח מפורט על ליקויים אלה הועבר עליידי העולם הזה לגורמים המתאימים.

הביקורת שלא הייתה

בבית-החרושת שוהה, דרך-קבע, חוליית-ביקורת של צה"ל. תפקידה הוא לבדוק את טיב החומר, לפני שהוא מועבר לצה"ל.

לפי המידע שבידי, איש מבין אותן צוותי ביקורת לא הועמד לדין אחרי שנתגלה בתחילת מילחמת-יומיה-הכיפורים, ושוב, בנובמבר 1974 — כי מלאי-החירום החייב להיות שמור לצה"ל אינו כנמצא.

לדבריהם של בעלייה-המיפעל לא היה מוטל על החולייה, לפני יומיה-הכיפורים, לבדוק אם קיים המלאי, אלא רק לבדוק את טיב החומר המסופק. אולם אחרי המילחמה הוטלה גם בדיקת המלאי על החולייה — ובכל זאת נסתבר, במשבר נובמבר, כי המלאי אינו מספיק. אפשר להסביר את אי-העמדת חברי החולייה לדין בשתי דרכים:

- אחת רשלנות תהומית, הקיימת גם במיגור ה"אזרחי, כאשר לא הועמד מנהל-המיפעל לדין בעוון הפרת התחייבותו לצה"ל.
- האחרים על החולייה האמינו כי היא רומתה עליידי המיפעל, וכי הרישומים של המיפעל הסתירו את חיסול מלאי-החירום.

מיפעל זה שייך לקארטל, שבו אוגדו לפני שנים כל שש החברות שהיו קיימות בשטח זה. בין בעלי המניות וחברי מועצת-המנהלים בולטים שני שמות ידועים: שייקה ירקוני המפורסם (שותף בכיר בשתיים משש החברות בקארטל המיוצג עליידי שלושה מבין 12 חברי מועצת-המנהלים) והתעשיין הוותיק יהודה ברנינתן (יצוג דומה).

ברנינתן, כמו גיארון, סירב בהחלט לדבר, גם כאשר נאמר לו כי בביקורת חמור זה, דין שתיקה כהודאה. לסירוב זה יש משמעות חמורה ביותר.

שייקה ירקוני, לעומת זאת, היה מוכן להסביר מה קרה, ואין הוא מכחיש את העובדות החמורות שהובאו לעיל.

נכון שהיה מחדל בעניין מלאי-החירום. זה אירע בי תקופת-החגים, לפני יומיה-הכיפורים. הפועלים לא עבדו, והמלאי שהיה קיים נמכר למיפעלים האזרחיים. קיבלנו

לא מוכן לשוחח על זה! הנושא הזה חסוי מבחינה ביטחונית! משיבים לא-פעם אנשי-מפתח במישרד-הביטחון ובתעשייה הביטחונית.

אך במיקרים רבים לא ביטחון המדינה הוא המעניין אותם, אלא ביטחונם האישי. כאשר הם זורקים, בהתנשאות, תשובה זו, הם בטוחים כי יצליחו לחסום גילויים על מחדלים ביטחוניים שהם עצמם אחראיים להם אישית. מעטים המיקרים שבהם מתגלה תופעה זו בצורה חותכת יותר מאשר בפרשה הנדונה כאן.

בשבע שער גילה העולם הזה (1969) פרשה חמורה, שאותה הגדרנו כ"מחדל החומר הסודי". בין השאר גילינו: במילחמת יומיה-הכיפורים הצטמק המלאי של חומר מסויים בצה"ל, שהוא חיוני ביותר לעצם ניחול המילחמה, והגיע לנקודת-מינימום מסוכנת.

(לפי תוצאת העבודה, שהיא מוצדקת בהחלט במיקרה זה, "העולם הזה" מפרש את החומר שבו דנה הכתבה, וכן יש צורך בהעלמת פרטים אחרים שיש בהם כדי לזכות את הנושא הביטחוני.)

- אילו נמשך המצב, עלול היה להיווצר מצב שבו לא היו כלי-מלחמה מסויימים, חשובים ביותר, בשווי מיליארדים של לירות, יכולים לפעול.
- מצב דומה שרר במיתקנים ממשלתיים ובמיתקני גנים אזרחיים מסויימים, והקוקים לאותו חומר.
- השיבושים באספקת חומר זה נמשכו שנה תמימה, גם לאחר מילחמת יומיה-הכיפורים. הכעיה לא נפתרה כליד עד עצם היום הזה.

מלאי-החירום נעלם

אחרי שהיה בידי מידע מדוייק על מחדלי בית החרושת המייצר חומר סודי זה, בימי המילחמה האחרית, ערכתי ביקור-בזק במיפעל. ביקשתי את הס' בריו של המנהל, סגן-אלוף (מיל.) יוסף גיארון. היצגתי בפניו שני מחדלים חמורים במיוחד שאירעו במיפעל שלו, והם:

- לפי החווה בין בית-החרושת ובין מישרד-הביטחון, היה על בית-החרושת להחזיק ברשותו מלאי חירום קבוע של חומר זה עבור צה"ל, ככמות שנקבעה. כאשר פרצה מילחמת יומיה-הכיפורים, נתברר לדריהמת מפקדי צה"ל שמלאי-החירום פשוט אינו קיים. החומר נמכר למיפעלים אזרחיים. כתוצאה מכך אירעו תקלות-ישרשרת בצה"ל.
- בחודש נובמבר 1974 דווח בעיתונות, כי ישראל נקטה אמצעי-החירום כדי למנוע אפתעה אפשרית בגבול

שייקה ירקוני
"שאל את הפקידים!"